

Goed bewegings- onderwijs aan kleuters

Negen criteria voor een goede les

Het spelend leren en de intrinsieke motivatie tot leren en ontwikkelen is een van de meest opvallende kenmerken van een kleuter. Zijn er naast deze beweegdrang ook andere uitgangspunten en regels die richtinggevend en sturend zijn bij het maken van keuzes binnen bewegingslessen met kleuters? Zijn er criteria op te stellen waaraan een goede les bewegingsonderwijs 'dient' te voldoen? In dit artikel in het magazine wordt de aanleiding voor het opstellen van criteria geschetst. In het uitgebreide bonusartikel op LO Magazine online (zie www.kvlo.nl) worden de criteria verder besproken.

| Tekst Theo de Groot en Renske Pals

Op basis van de kenmerken en karakteristieken van het jonge kind is een aantal criteria opgesteld waaraan een goede les bewegingsonderwijs met kleuters moet voldoen. Deze criteria voor een goede les zeggen iets over wat kleuters nodig hebben om optimaal te kunnen ontdekken, zich te ontwikkelen en vaardigheden eigen te maken.

Doorgaande lijn

Vakkundig bewegingsonderwijs door een vakleerkracht begint in de praktijk vaak pas vanaf groep 3. In het jaarplan wordt dan groep 3 als beginsituatie genomen. Opmerkelijk, omdat het bewegingsonderwijs al vanaf groep 1 een enorme bijdrage kan leveren aan de ontwikkeling tot autonome, bewegingscompetente en zelfredzame individuen. Kinderen die zich in een groep lekker en comfortabel voelen en handvatten hebben en aangereikt krijgen om zich (beter) staande te houden binnen een groep leeftijdsgenoten.

Een vreemde en tegelijkertijd begrijpelijke situatie. Want hoeveel vakleerkrachten zien het speellokaal vanbinnen? En hoeveel groepsleerkrachten hebben voldoende kennis van vakkundig bewegingsonderwijs en de motorische ontwikkeling van het jonge kind? Laat staan dat er structureel overleg is over de doorgaande lijn van bewegingsonderwijs.

De negen criteria voor een goede les zijn ontstaan om een aantal redenen. We noemen hier de drie belangrijkste:

- het ontwerpen van bewegingslessen op basis van de kenmerken van

Grote verschillen in niveau van bewegen

- kleuters en wat zij nodig hebben;
- het ontwikkelen van een gespreksdocument op basis waarvan naar lessen bewegingsonderwijs met kleuters kan worden gekeken;
- het in de praktijk bevorderen van de samenwerking en afstemming tussen de vakleerkracht en groepsleerkracht binnen een schoolorganisatie.

Totale ontwikkeling als vertrekpunt

Kinderen bewegen en spelen van nature graag. Ze krijgen spelenderwijs grip op hun omgeving en ontdekken al bewegend hun eigen mogelijkheden en ook wat nog niet lukt. Kijken, pakken, manipuleren, ordenen, stapelen, gooien. Ergens op staan, aan hangen, op klimmen en vanaf springen.

Kleuters ontdekken de wereld om zich heen door er bewegend mee om te gaan, veelal nog zonder dat er een eenduidige bewegingsbetekenis aan gegeven wordt. Kleuters geven zelf betekenis aan een bepaalde activiteit. Een kleuter beleeft met zijn hele persoon zijn bewegingservaring (Florquin en Bertrands, 2020). Met deze speelkriebels geven ze er op hun eigen manier vorm en inhoud aan.

Beter spelen en bewegen met kleuters heeft de totale ontwikkeling van het kind als vertrekpunt. Hoe jonger het kind, hoe meer de verschillende ontwikkelingsdomeinen met elkaar verweven zijn en hoe meer het bewegen ingrijpt op al die domeinen. De ontwikkelingsdomeinen samen zorgen

voor competent motorisch gedrag. Bewegingscompetente kleuters hebben het vermogen om een breed spectrum aan motorische vaardigheden doelgericht, effectief en afgestemd op de omgeving te gebruiken. Het uitbreiden van dit beweeggedrag is continu 'werk in uitvoering'.

Grote diversiteit

De diversiteit in groep 1 en 2 is heel groot. De oudste kleuters van 6-6,5 jaar hebben heel andere behoeftes, wensen en mogelijkheden dan de jongste kleuters die in de loop van het schooljaar de kleuterklas binnenkomen. Ieder kind bevindt zich binnen de zes ontwikkelingsdomeinen op een ander niveau. Goed bewegingsonderwijs biedt al die kinderen

voldoende houvast, uitdaging en mogelijkheden om de eigen speelkriebels te volgen.

Halen en brengen

Kinderen hebben verschillende speelkriebels en komen dan ook iets anders halen (en brengen) in de les. En dat is in een gymles lang niet altijd alleen op motorisch vlak. Ieder kind heeft zijn of haar zone van naaste ontwikkeling waarin zijn of haar interesses en speelkriebels liggen. Er is veel te leren en te ontdekken. Een goede bewegingsles biedt deze mogelijkheden. Kleuters kunnen er halen wat ze nodig hebben. Want als bewegingsactiviteiten onvoldoende aansluiten bij wat een kind kan en wil, wordt de kans dat het afhaakt bij activiteiten groter. Aansluiten bij de speelkriebels betekent dat het kind aangesproken wordt op wat het kan en wil:

- mogelijkheden van materiaal ontdekken;
- sociale contacten aangaan;
- punten scoren – de beste, hoogste of sterkste zijn;
- de regel snappen – als je af bent, dan moet je ...

Een doordachte les biedt een veilige, gestructureerde speel- en bewegomgeving met de juiste vorm van begeleiding.

Breed ontwikkelingsperspectief

Bekeken vanuit een ontwikkelingsperspectief zijn wij van mening dat er verschillende ontwikkelingskenmerken zijn die van belang zijn om rekening mee te houden. Naast de genoemde beweegdrang van jonge kinderen is een ander belangrijk kenmerk dat ze activiteiten graag herhalen. Herhaling is voor kleuters een belangrijke voorwaarde om te leren. Vanuit een breed ontwikkelingsperspectief is gekeken naar criteria voor een goede bewegingsles met kleuters.

De criteria voor een goede gymles zeggen iets over wat kleuters nodig hebben om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. Wat is er te beleven en te ontdekken, welke (basis)vaardigheden zijn er te leren en te oefenen en hoe kan er gespeeld worden met de andere kinderen en het materiaal?

Drie dimensies

Deze criteria voor een goede les zijn verdeeld in dimensies: bewegen, beleven en reguleren. Ook zijn dit de dimensies die bepalend zijn voor de keuzes die worden gemaakt bij de opzet van en de accenten die gelegd worden bij de inhoud van een les.

De eerste dimensie ‘bewegen’, gaat over het aanleren van een bewegingsvaardigheid volgens de principes van het motorisch leren die besloten liggen in de bewegingsuitdagingen van de leerlijnen en bewegingsthema’s. Het gaat over het verwerven van een bepaalde vaardigheid, waarbij de kleuters niet alleen een kunstje leren maar ervaren dat ze beweegproblemen functioneel kunnen oplossen (zonder dat ze zich hiervan bewust zijn). Het gaat hierbij bijvoorbeeld over het balanceren op een brede of smalle bank. Hoe beweeg ik mij van de ene kant naar de andere kant zonder te vallen? Welke vaardigheden vraagt dit van mij, hoe zorg ik ervoor dat ik in balans blijf en niet van de bank af val? En vooral als deze bank ineens een

Figuur 1 Negen criteria goede les

De negen criteria zijn verder uitgewerkt in het bonusartikel op de website LO Magazine online. ●

Bonusartikelen

www.kvlo.nl/wat-we-doen/lo-magazine/

Bronnen

Beenhakker, M., Gorissen, G., Groot, T.K. de, Pals, R., Van Soest, M. en Touwen, R. (2020). *Beter spelen en bewegen met kleuters, van kennisbasis tot basiskennis*. Sliedrecht: THEMA – spelen met gedrag. Florquin, V. & Bertrands, E. (2020).

Speelkriebels voor kleuters, een ontwikkelingsgerichte kijk op bewegings-spelen voor 2,5- tot 6-jarigen. Leuven: Acco.

Groot, T.K. de, & Verhagen, J., (2019) *De kracht van het arrangement, het kan anders, deel 1 en 2*. Kennisbank sport en bewegen.

Thema – spelen met gedrag (2021). *Onderwijs in bewegen op de basisschool*. Sliedrecht.

Contact

theo@spelenmetgedrag.nl

Theo de Groot is bewegingsdeskundige, psycholoog en opleider. Hij is eigenaar van THEMA - spelen met gedrag en medeauteur van 'Beter spelen en bewegen met kleuters' (bewegingsonderwijs met kleuters) en 'Onderwijs in bewegen op de basisschool'. Naast bewegingsonderwijs aan het jonge kind verzorgt hij diverse deskundigheidsbevorderingstrajecten op het grensvlak van bewegen en psychologie.

Renske Pals studeerde lichamelijke opvoeding en orthopedagogiek. Ze is medeauteur van 'Beter spelen en bewegen met kleuters' (bewegingsonderwijs met kleuters). Momenteel is ze docent bewegingsonderwijs en pedagogiek op de pabo Avans Hogeschool.

Foto's

Anna Boukema en uit het boek 'Beter spelen en bewegen met kleuters'

Kernwoorden

jonge kind, ontwikkelingskenmerken, bewegingsonderwijs kleuters

“Wat het kind vandaag met hulp kan, doet het morgen, overmorgen of de dag erna alleen

boomstam is en ik over het water van de ene kant naar de andere kant van het bos moet komen.

De tweede dimensie gaat over de emotionele dimensie 'het beleven'. Vindt een kind het leuk, spannend of stom? Wat trekt het precies aan binnen een specifieke activiteit of spel; de zogenoemde speelkriebel speelt hierbij een belangrijke rol. Voorbeeld: de kabouters moeten het dak van hun huis gaan repareren en hebben daarvoor de bladeren nodig die hoog in de boom hangen. De kleuter zal naar boven in het wandrek gaan klimmen om ervoor te zorgen dat er voldoende bladeren worden verzameld en het klimmen krijgt hierin een andere dimensie dan 'gewoon' naar boven te klimmen.

De derde dimensie gaat over het zelf(standig) regelen van een activiteit samen met de andere kinderen: het opstarten en op gang houden van een specifieke bewegingsactiviteit, een spel of een speeltuintje. Wanneer stopt een activiteit en wat moet ik dan doen? Als leerkracht ben je bezig om diverse activiteiten in gang te houden, waarbij het kan zijn dat de leerkracht bij één bepaald tuintje specifieke hulp kan verlenen. Bijvoorbeeld bij het aanleren van de koprol. Wanneer kleuters vaardigheden worden aangeleerd om zelfstandig een tuintje in gang te houden, zul je dit ook in de klas terugzien. Het inzetten van een vragenpylon, het visueel maken van de regels van het spel en bijvoorbeeld het aanwijzen van een kapitein kunnen hierbij helpen.